

Степан Степанович БАРНА

здобувач,
Тернопільський національний економічний університет
E-mail: stepanbarna@gmail.com

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ІННОВАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВА У ФОРМУВАННІ СТРАТЕГІЇ УПРАВЛІННЯ

Барна, С. С. Теоретичні аспекти інноваційного потенціалу підприємства у формуванні управлінської стратегії [Текст] / Степан Степанович Барна // Економічний аналіз: зб. наук. праць / Тернопільський національний економічний університет; редкол.: О. В. Ярошук (голов. ред.) та ін. – Тернопіль: Видавничо-поліграфічний центр Тернопільського національного економічного університету «Економічна думка», 2016. – Том 25. – № 2. – С. 167-172. – ISSN 1993-0259.

Анотація

Вступ. Конкурентні умови функціонування підприємств зумовлюють звертатись до організації інноваційної діяльності. Проактивність у бізнес-середовищі визначається наявністю комплексу інструментів із застосування відповідних підходів до управління такою діяльністю. Як результат, виникає необхідність у системному розгляді інноваційного потенціалу підприємств.

Мета: вивчення теоретичних аспектів інноваційного потенціалу підприємства шляхом застосування системного підходу до формування стратегії управління.

Метод (методологія). Методологічною основою проведення дослідження стали такі методи: аналізу і синтезу – для уточнення сутності інноваційного потенціалу підприємства; діалектичного пізнання – для визначення умов застосування системного підходу до формування стратегії управління підприємства; структуризації – при встановленні інноваційної складової у стратегії розвитку підприємства.

Результати. У статті розглянуто системний підхід до управління інноваційною діяльністю підприємства. Обґрунтовано доцільність застосування інноваційного потенціалу підприємства у формуванні стратегії управління. Досліджено використання інноваційного потенціалу на мікро-, мезо- та макрорівнях. Розглянуто інноваційну складову у стратегії розвитку підприємства.

Отримані результати дослідження теоретичних аспектів інноваційного потенціалу у формування стратегії управління підприємства є основою для проведення подальших наукових розвідок щодо діагностики рівня використання інноваційного потенціалу підприємств.

Ключові слова: стратегія інноваційного розвитку; система управління інноваційною діяльністю; інноваційний потенціал; інноваційна активність; інформаційна мережа.

Stepan Stepanovych BARNA

PhD Student,
Ternopil National Economic University
E-mail: stepanbarna@gmail.com

THEORETICAL ASPECTS OF INNOVATIVE POTENTIAL OF ENTERPRISE WITHIN FORMATION OF MANAGEMENT STRATEGY

Abstract

Introduction. The competitive conditions of enterprises functioning provide of necessary to turn to the organization of innovative activity. Proactivity in the business environment is determined by the presence of a set of tools to use of appropriate approaches to management such activities. As a result, there is a need for systematic consideration of the innovative potential enterprises.

Purpose: the study of theoretical aspects of innovative potential of enterprise by using the system approach to formation of management strategy.

Method (methodology). Methodological basis of the research were the following methods: analysis and synthesis – for the specification essence of innovative potential of enterprise; dialectical cognition – for the determining of factors for formation of management strategy of enterprise; structuring – for the developing of the innovative

component in the strategy of enterprise development.

Results. The article is explored the system approach in the innovation activity of enterprise. The using of innovative potential enterprise within formation of management strategy is justified. The innovative component in the strategy of enterprise development is discovered.

The results of the study of theoretical aspects of innovative potential within formation of management strategy of enterprise are the basis for further research of diagnostic of innovative potential using at enterprises.

Keywords: strategy of innovative development; management system of innovation activity; innovative potential; innovative activity; information grid.

JEL classification: D20, M21, O31

Вступ

Розвиток цифрових технологій, формування віртуального бізнес-середовища збільшили різноманітність каналів взаємодії із споживачами. Це зумовлює застосування системного підходу до формування стратегії управління. Прагнення зміцнити свої конкурентні позиції на ринку супроводжується необхідністю поглибленого розуміння сутності інноваційного потенціалу підприємства.

Аспекти формування інноваційної діяльності підприємств, впровадження інновацій на підприємствах досліджені у працях Дж. Бернала, В. Брича, К. Вергал, Т. Дудара, П. Друкера, А. Івасенко, Е. Козловська, Н. Криворучко, С. Мальцева, С. Твісса, П. Хаггет, Й. Шумпетера та ін. Однією з типових проблем інноваційної діяльності є те, що керівники багатьох підприємств концентрують увагу, перш за все, на питаннях досліджень і розробок, в той час як завдання управління інтелектуальною власністю, комерціалізації, і просування на ринку залишаються невирішеними [1].

Управління інноваційною діяльністю у [2-4] розглядається як забезпечення адекватності підприємства, як в цілому, так і окремих його частин, до соціально-економічного середовища і самовизначення суб'єктів, які взяли на себе відповідальність за його розвиток; як формування та забезпечення досягнення будь-якою організаційною структурою інноваційних цілей шляхом раціонального використання матеріальних, трудових і фінансових ресурсів.

Розгляд інноваційного процесу у наукових працях свідчить про те, що розробка та впровадження інновацій постійно ускладнюється, зростають вимоги до стадій інноваційного процесу. Відстеження такої тенденції підтверджує зростання ролі і значення управління інноваційною діяльністю, що, в свою чергу, обумовлює необхідність системного розуміння ролі інноваційного потенціалу у формуванні стратегії управління підприємства.

Мета та завдання статті

Метою статті є вивчення теоретичних аспектів інноваційного потенціалу підприємства шляхом застосування системного підходу до формування стратегії управління. Для досягнення мети визначено такі завдання: уточнення сутності інноваційного потенціалу підприємства; визначення чинників застосування інноваційного потенціалу підприємства у формуванні стратегії управління; дослідження рівня використання інноваційного потенціалу на мікро-, мезо- та макрорівнях; встановлення інноваційної складової у стратегії розвитку підприємства.

Виклад основного матеріалу дослідження

Під час формування стратегії управління важливе значення належить системному розумінні ролі ресурсного потенціалу підприємства. Зокрема, розширити можливості і оптимізувати основні параметри може така складова потенціалу підприємства як інноваційний потенціал.

Відзначимо, що сутність такого потенціалу безпосередньо пов'язують із такими категоріями як «науково-технічний розвиток» та «інноваційний розвиток» економіки. Слово «потенціал» у різних сферах наукових інтересів розуміють як «сукупність усіх наявних засобів, можливостей, продуктивних сил та ін., що можуть бути використані в якій-небудь галузі, ділянці» [5]. Тобто, потенціал це свого роду є наслідком акумуляції відповідних засобів, можливостей, а для інноваційного розвитку така акумуляція є необхідним управлінським елементом.

Фундаментальним завданням підприємств є розкриття інноваційного потенціалу, тобто реалізація усіх технологічних, ресурсних, кадрових, фінансових, інвестиційних, наукових та освітніх можливостей у реальних виробничих процесах для досягнення раніше запланованих результатів. Це може відбутися завдяки доволі широкому спектру інструментів.

У науковій літературі до інструментів механізму реалізації інновацій на мікрорівні можна віднести такі [6, с. 1523-1524; 7, с. 50-51]:

- програмування інноваційної діяльності за змістом інноваційних проектів, оптимізація інноваційного циклу за тривалістю та стадіями;

- прогнозування фінансових наслідків реалізації інноваційних програм, оптимізація джерел фінансування;
- диверсифікація джерел фінансування, їх організаційна декомпозиція, застосування інструментів хеджування інноваційних ризиків;
- експертний аналіз рівня інноваційності впроваджуваних процесів, продукції;
- провадження власних науково-дослідних розробок, розробка інноваційної продукції;
- регламентування та звуження спрямованості інноваційної діяльності;
- адаптація інноваційних технологій та продукції до існуючих умов виробництва;
- власне фінансування прикладних науково-дослідних робіт;
- удосконалення інформаційного забезпечення інноваційної діяльності.

Основна ідея в управлінському підході до змісту поняття «інноваційний потенціал» полягає у тісному взаємозв'язку між інноваційним потенціалом підприємства, регіону та держави (рис. 1). Створюючи сприятливі умови для розкриття інноваційних можливостей підприємств та контролюючи баланс можливостей на рівні регіону, держава тим самим нарощує власний інноваційний потенціал через нарощення інноваційного потенціалу регіонів та підприємств, а регіони, у свою чергу, у інноваційному розвитку залежать від підприємств.

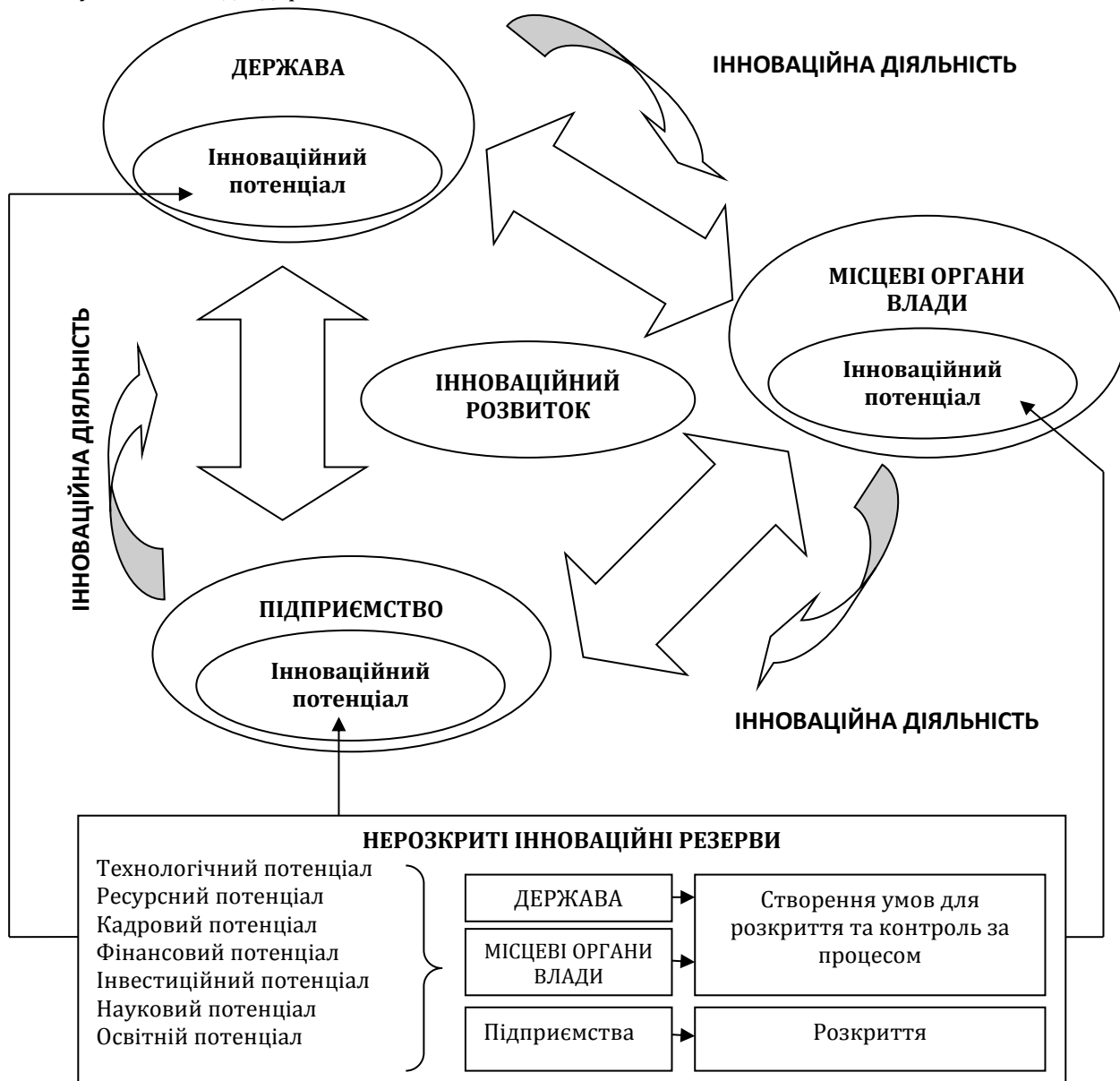

Рис.1. Управлінський підхід до змісту поняття «інноваційний потенціал»

Джерело: авторська розробка.

Основним завданням суб'єктів на макро- та мезорівнях створити умови для розкриття інноваційних резервів та проконтролювати процес. Під створенням умов ми маємо на увазі нормативно-правове регулювання, а також застосування фіскальних та кредитних важелів стимулювання. Необхідно відзначити, що важливим є аспект не лише розкриття наявних резервів, але й подальше нарощення інноваційного потенціалу. Тобто і держава і органи місцевого самоврядування повинні створити умови для акумулювання інноваційних ресурсів для майбутнього інноваційного розвитку. Водночас контроль передбачає збалансування участі складових інноваційного резерву у процесі їх розкриття, тобто, наприклад, щоб фінансовий потенціал відповідав науковим, освітнім, кадровим та технологічним можливостям країни чи регіону, а інвестиційні ресурси акумулювалися у відповідності із потребами розвитку.

Резюмуючи, відзначимо, що таке розуміння інноваційного потенціалу дозволяє нам визначити базові аспекти управлінської стратегії підприємства як головного генератора інноваційного розвитку регіону та держави. До того ж управлінська стратегія це одна із найважливіших концептуальних засад функціонування системи менеджменту підприємства. Як відзначають окремі науковці «концепція стратегічного управління в управлінській діяльності має низку характерних рис та принципів для будь-якої сфери, але залишається неоднозначною у розрізі її прикладного застосування» [8]. Тобто, стратегія безпосередньо залежить від особливостей діяльності підприємства та чинників, які впливають на нього.

Водночас, вибір інноваційної стратегії підприємства суттєво впливає на посилення конкурентоспроможності його продукції, та, навпаки, вибір інноваційної стратегії у свою чергу залежить від рівня конкурентоспроможності його інноваційної продукції [9]. З огляду на це, доцільно наголосити на важливості розгляду питання розмежування понять «управлінська стратегія інноваційної діяльності підприємства» та «інноваційна управлінська стратегія підприємства».

Зокрема, останній термін відноситься безпосередньо до самого процесу управління, його модернізації, застосуванні новітніх методів управління, введення в управлінський процес нових складових, переформатування структури системи менеджменту відповідно до вимог часу чи ринкових факторів. Вважаємо, що інноваційна управлінська стратегія не обов'язково є елементом інноваційного підприємства і не обов'язково спрямовує зусилля на кінцевий інноваційний результат, хоча якщо вважати, що унікальним в результаті є процес управління, то безперечно така стратегія заслуговує місце елементу інноваційного потенціалу підприємства.

У свою чергу, управлінська стратегія інноваційної діяльності підприємства – це по-суті відображення можливостей системи менеджменту інноваційного підприємства. Як трактує вітчизняне законодавство, «інноваційна діяльність – діяльність, що спрямована на використання і комерціалізацію результатів наукових досліджень та розробок і зумовлює випуск на ринок нових конкурентоздатних товарів і послуг» [10]. Тут, проявляється основна риса інноваційного підприємства – усі внутрішні ресурси акумулюються і концентрується на інноваційний результат (продукт, послуга, процес).

На нашу думку, для того щоб інноваційний потенціал повністю розкрити у стратегії розвитку підприємства, необхідно щоб кожна стратегічна ціль, кожне завдання, кожен стратегічний пріоритет мав закладену у своєму сутнісному фундаменті інноваційну складову. А відповідно, планувати, регулювати і координувати реалізацію цих параметрів стратегії повинна управлінська система підприємства. Якщо в основі стратегії розвитку підприємства буде його інноваційний потенціал, то ми переконані, що це спричинить трансформацію управлінської стратегії, тобто змусить менеджмент підприємства враховувати інноваційну складову у процесі прийняття управлінських рішень (рис. 2).

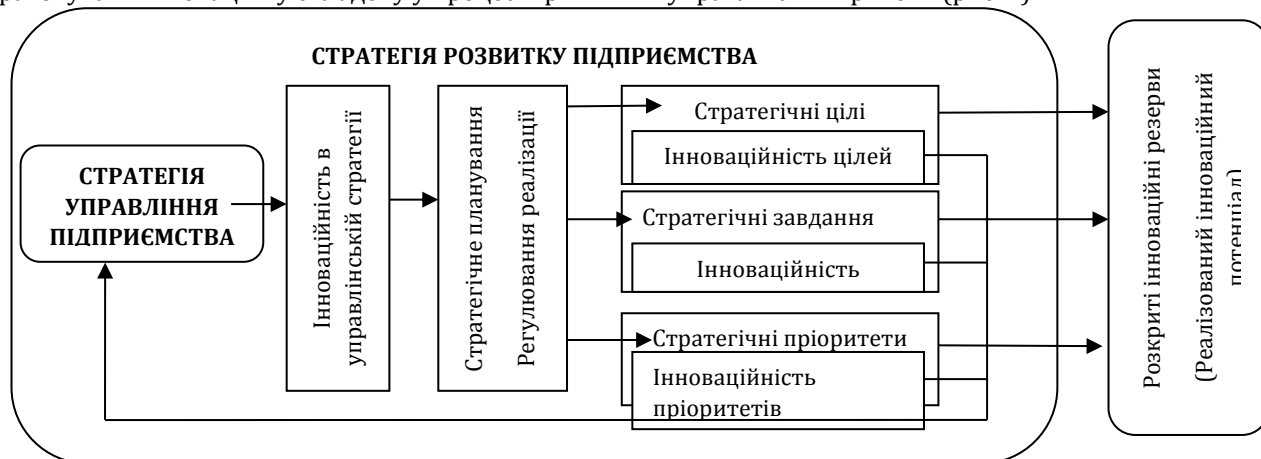

Рис. 2. Інноваційна складова у стратегії розвитку підприємства

Джерело: авторська розробка.

Характерними особливостями світових інноваційних компаній є їх цілеспрямованість на інноваційний результат, хоча деякі з них і не є по своїй сутності інноваційними як такими. У такому випадку, інноваційний результат суттєво впливає на прибуток підприємства або його формує. Водночас, подальший розвиток підприємства залежить від інноваційної діяльності. В Україні такі компанії належать переважно до промислового, енергетичного та нафтогазового сектору економіки.

Загалом, більшість вітчизняних компаній вносять лише окремі елементи інноваційності, тобто зусилля менеджменту спрямовані переважно на модернізацію виробничого процесу, тобто «інновація-модернізація виробництва». В той час, як світові інноваційні компанії концентрують зусилля у площині тісного взаємозв'язку «інновація-прибуток». В такому контексті, для вітчизняних підприємств достатньо важко розкрити інноваційний потенціал і прописати його у власній стратегії розвитку.

Висновки та перспективи подальших розвідок

Застосування системного підходу до формування стратегії управління передбачає врахування інноваційного потенціалу підприємства. Зокрема, важливе значення має розгляд умов використання такого потенціалу на мікро-, мезо- та макрорівнях. У цьому контексті, слід відзначити важливість налагодження співпраці підприємств та органів місцевого самоврядування у напрямі забезпечення інноваційного розвитку регіону.

Загалом системний підхід до управління інноваційною діяльністю підприємства обумовлено особливостями забезпечення ресурсами. Такі виокремлені теоретичні аспекти інноваційного потенціалу підприємства у формуванні стратегії управління є основою для перспективи подальших розвідок з проведення діагностики рівня використання інноваційного потенціалу підприємств.

Список літератури

1. Мальцева С. В. Инновационный менеджмент : учебник для академического бакалавриата / под ред. С. В. Мальцевой. Москва : Издательство Юрайт, 2014. 527 с.
2. Экономика и управление инновациями : учебник / Э. А. Козловская, Д. С. Демиденко, Е. А. Яковлева и др. Москва : Экономика, 2012. 359 с.
3. Ивасенко А. Г., Никонова Я. И., Сизова А. О. Инновационный менеджмент : учебное пособие. Москва : КНОРУС, 2009. 416 с.
4. Медынский В. Г. Инновационный менеджмент : учебник. Москва : ИНФРА-М, 2009. 295 с.
5. Академічний тлумачний словник української мови в 11 томах (1970-1980). URL: <http://sum.in.ua/s/potencial>.
6. Соляник Л. Г., Шевельова Г. О. Вдосконалення управління фінансуванням інноваційно-інвестиційної діяльності на промислових підприємствах. Економіка : проблеми теорії та практики. 2013. Вип. 260, Т. 6. С. 1512-1522.
7. Інноваційна політика : Європейський досвід та рекомендації для України. Т. 3. Інновації в Україні : пропозиції до політичних заходів. Київ : Фенікс, 2011. 76 с.
8. Сельський А. Концепція стратегічного управління в управлінській діяльності. Вісник Національної академії державного управління. 2012. Вип. 1. С. 57-65.
9. Семенюк О. М. Вибір та обґрунтування інноваційних стратегій підприємств. Науковий вісник Ужгородського університету. 2013, Вип. 3 (40). С. 80-83.
10. Закон України «Про інноваційну діяльність» : прийнятий ВРУ 2002 року № 36.
11. Методи управління ризиками енергопостачальної компанії: монографія / В. Я. Брич, О. Л. Шпак, З. І. Домбровський, А. М. Тибінь, М. З. Домбровський. Тернопіль : ТНЕУ. 2013. 304 с.
12. Організаційно-економічні передумови реінжинірингу бізнес-процесів на ринку комунальної теплоенергетики України / В. Брич, М. Федірко, І. Янік // Вісник Тернопільського національного економічного університету. 2016. №2. С. 7-19.
13. Брич В. Я., Гевко Б. Р. Проблеми застосування сонячної енергії в сфері житлово-комунального господарства // Інноваційна економіка. 2016. №. 1-2. С. 152-157.

References

1. Maltseva, S. V. (2014). *Innovation management*. Moscow : Yurait Publishing House [in Russian].
2. Kozlovskaya, E. A., Demydenko, D. S., Yakovleva, E. A. (2012). *Economics and innovation management*. Moscow : Economics [in Russian].
3. Ivashenko, A. H., Nikonova, Ya. I., Syzova A. O. (2009). *Innovation management*. Moscow : KNORUS [in Russian].
4. Medynskiy, V. H. (2009). *Innovation management*. Moscow : INFRA-M [in Russian].
5. Academic Interpretative Dictionary of Ukrainian in 11 volumes (1970-1980). Retrieved from: <http://sum.in.ua/s/potencial> [in Ukrainian].

-
6. Solianyky, L. H., and Shevelova, H. O. (2013). Improvement of management of financing of innovation-investment activity at industrial enterprises. *Economics : problems of theory and practice*. Vol. 260, Issue 6, 1512-1522 [in Ukrainian].
 7. Innovation policy: European experience and recommendations for Ukraine. Vol. 3. Innovation in Ukraine: proposals for policy measures (2011). Kyiv : Feniks [in Ukrainian].
 8. Selskyi, A. (2012). Concept of strategic management in management activities. *Herald of the National Academy of Public Administration*. Issue 1, 57-65.
 9. Semeniuk, O. M. (2013). Selection and justification of innovative strategies of enterprises. *Uzhgorod University Scientific Herald*. Issue 3 (40), 80-83 [in Ukrainian].
 10. Law of Ukraine «Innovation Activities» : adopted by the VRU in 2002, No. 36 [in Ukrainian].
 11. Brych, V. Y., Shpak, O. L., Dombrovskyy, Z. I., Tybin, A. M., Dombrovskyy, M. Z. (2013). Methods of risk management of energy supply company. Ternopil: TNEU [in Ukrainian].
 12. Brych, V., Fedirko, M., Yanik, I. (2016). Organizational and economic prerequisites for reengineering business processes in the municipal heat market of Ukraine. *Bulletin of Ternopil National Economic University*, 2, 7-19
 13. Brych, V. Y., Gevko, B. R. (2016). Problems of solar energy application in the field of housing and communal services. *Innovative economy*, 1-2, 152-157.

Стаття надійшла до редакції 04.10.2016 р.